

Terugkeer van de Europese wilde kat in Nederland

De wilde kat is terug in Nederland, om precies te zijn in het zuiden des lands. Tussen 2002 en 2021 zijn diverse waarnemingen gedaan. Vooral in Zuid-Limburg, maar enkele keren ook in Midden-Limburg en in het zuidoosten van Noord-Brabant. De vraag is of de wilde kat blijft en steeds meer (bos)gebieden gaat bevolken. Een robuust en sluitend natuurnetwerk vergroot zijn kansen. Daarvoor moet nog wel flink aan de weg getimmerd worden.

Tekst: Hettie Meertens, ARK Natuurontwikkeling Leadfoto: Karsten Reiniers

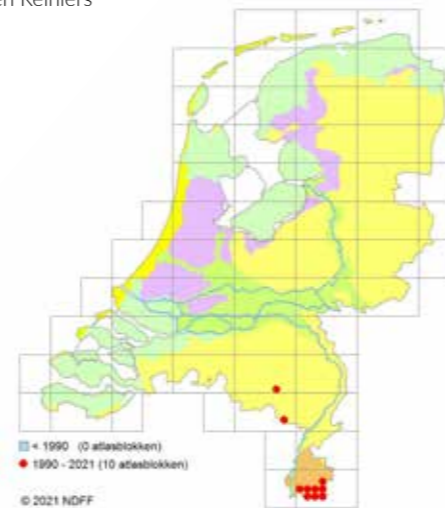
Verspreiding in Nederland

Aangenomen wordt dat de Europese wilde kat tot het begin van de Middeleeuwen in Nederland voorkwam. Duizend jaar ontbrak hij, maar door herstel van de populatie in de Eifel, Ardennen en Vogezen, heeft de soort de weg teruggevonden. Als eerste zijn de natuurgebieden langs de zuidgrens aangedaan, zoals het Vijlenerbos bij Vaals, het Bovenste bos bij Epen en het Noordal bij Noorbeek. De oudste (zekere) waarneming is van 2002, de volgende van 2006 en sinds 2013 is het elk jaar prijs. Ook het aantal bossen met wilde katten neemt geleidelijk toe, en in 2014 en 2017 zijn er kittens waargenomen die in Nederland ge-

boren zijn. Hoeveel wilde katten anno 2021 in Nederland leven is moeilijk te zeggen. De schatting is tientallen. Of de verspreidingskaart van 2021 (zie figuur 1) een compleet beeld geeft is eveneens onzeker.

Wilde kat waarnemen

De schuwe wilde kat laat zich in levende lijve zelden of nooit zien. Overdag slaapt hij, verstopt in een (ondergronds) hol. In de avond, nacht en vroege ochtend gaat hij op jacht. Met wildcamera's en valeriaanolie als lokstof, is het mogelijk om de wilde kat te observeren. Camera's plaatsen mag alleen als de terreineigenaar hier nadrukkelijk toestemming voor geeft. Dergelijk onder-

Figuur 1: Geregistreerde waarnemingen van de Europese wilde kat in Nederland. Bron: NDFP

zoek is arbeidsintensief en het gebeurt daarom alleen in (bos)gebieden waarvan het vermoeden bestaat dat de soort er voorkomt. Soms is de wilde kat een onverwachte 'bijvangst' van onderzoek naar andere dieren.

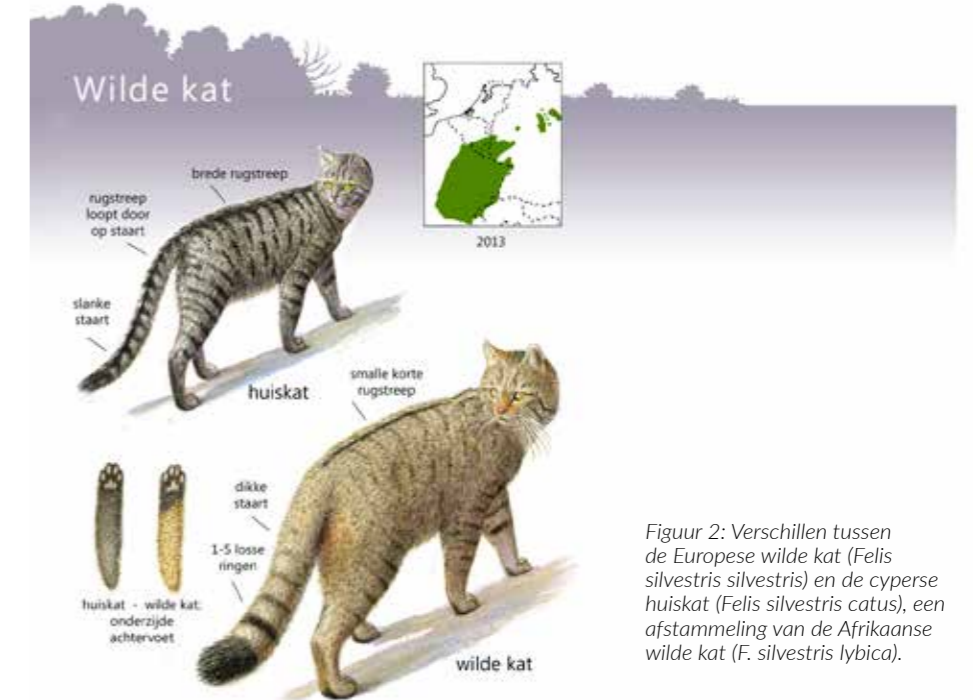
Uiterlijk en DNA

De vraag of de camera een wilde kat heeft vastgelegd - en géén (verwilderde) cyperse huiskat - kan alleen worden beantwoord als de kat zich uitvoerig voor de camera toont. Dankzij de 'aantrekkelijke' geur van valeriaanolie, gesprenkeld op een stok die voor de camera is geplaatst, blijft de kat rondhangen, snuffelen en kopjes geven. Ondertussen bewegen lijf en staart in alle richtingen. Bij het bestuderen van de beelden, wordt gelet op de rug (dunne rugstreep), staart (dik, zwarte ringen, zwarte eindpunt, zonder lengtestreep), onderkant van de achterpoten (grotendeels lichtbruin) en vachttekening (vage strepen). Zie voor de herkenning van de wilde kat figuur 2.

Soms geven camerabeelden geen uitsluitel. Dan biedt DNA-onderzoek zekerheid. Het Senckenberg Instituut in Duitsland voert dergelijke analyses uit. Daarvoor zijn haren, uitwerpselen of weefsel nodig. Haren verzamelen kan met klittenband, bevestigd aan de stok met valeriaanolie. Helaas mislukt dat vaak. Als de kat toevallig voor de camera zijn behoefte doet krijg je het benodigde DNA cadeau. Weefsel verzamelen kan eigenlijk alleen bij een dode kat, bijvoorbeeld een verkeersslachtoffer. Dit is de minst leuke manier om een wilde kat op te sporen.

Geschikt leefgebied

De wilde kat stelt eisen aan zijn leefgebied. Er moet voldoende voedsel zijn, zoals bosmuizen, woelmuizen en overige prooi. Daarnaast moet er beschutting zijn voor als hij slaapt en als hij jaagt. Slaapplaatsen kunnen verlaten dassenhollen zijn, maar ook omgevallen bomen waarover (braam) struweel groeit. De wetenschappelijke naam voor de Europese wilde kat is *Felis silvestris silvestris* ('boskat'). Dit wijst erop dat bos zijn natuurlijke leefgebied is. Daar hoort wel de kanttekening bij dat het niet alleen om uitgestrekt, gesloten bos gaat. Met name ook halfopen, structureel bos is zeer geschikt, omdat dit een rijke fauna herbergt (prooidieren) en veel beschutting biedt. Mozaïeklandschappen, met kleinere bossen van enkele tientallen tot hooguit honderd hectare groot, kunnen eveneens voldoen, mits royaal omzoomd door struweelrijke bosranden en omgeven door

Figuur 2: Verschillen tussen de Europese wilde kat (*Felis silvestris silvestris*) en de cyperse huiskat (*Felis silvestris catus*), een afstammeling van de Afrikaanse wilde kat (*F. silvestris lybica*).

ruige, muizenrijke en struweelrijke graslanden. Landschappen met intensief agrarisch grondgebruik en veel (drukke) wegen zijn daarentegen ongeschikt. Voor de vestiging van de wilde kat in nieuwe bosgebieden is behalve de kwaliteit ook de bereikbaarheid van belang. Afstanden van tien kilometer of meer zijn voor een wilde kat geen probleem en hij

De aanplant van bos en struweelhagen als klimaatmaatregel biedt kansen voor de wilde kattenpopulatie.

kan zelfs beken en rivieren overzwemen. Maar migreren (of speuren naar een partner om te paren) door open landschap, zonder de dekking van struweelhagen, houtsingels en kleine bosjes, is wel problematisch. Daarom is investeren in het natuurnetwerk hard nodig. Daarvan profiteert niet alleen de wilde kat, maar de complete fauna.

Territoria

Wilde katten zijn territoriaal. De literatuur vermeldt dat op duizend hectare ongeveer twee tot vijf exemplaren leven kunnen. In het Vijlenerbos, een hellingbos bij het Drielandenpunt van circa zeshonderd hectare, leven maar liefst vijf volwas-

sen wilde katten. Daaruit zou je kunnen concluderen dat het Vijlenerbos én rijk is aan muizen én dat de natuurgaslanden rond het Vijlenerbos bij het territorium horen. Dat laatste is inderdaad gebleken uit zenderonderzoek in 2015 met vijf wilde katten. Door het sterk territoriale gedrag van de wilde kat lijken trouwens de rondzwerfende huiskatten grotendeels uit het Vijlenerbos te zijn verjaagd.

Van Limburg naar Noord-Brabant

De verspreidingskaart (zie figuur 1) onderstreept het grote belang van samenwerking tussen Noord-Brabant en Limburg. ARK Natuurontwikkeling pakt dit op. Met financiële steun van de beide provincies en met hulp van studenten zal ARK de huidige verspreiding van de wilde kat, het ruimtegebruik en de migratieknelpunten verder in kaart brengen. Daarnaast zal ARK in samenwerking met natuurorganisaties, gemeenten en overige terreineigenaren werken aan de verbetering van (grensoverschrijdende) corridors en (potentiële) leefgebieden. Dit kan niet van vandaag op morgen, maar door steeds opnieuw kansen te grijpen, moet het lukken. De aanplant van bos als klimaatmaatregel is bijvoorbeeld zo'n kans. In Zuid-Limburg en het Belgische grensgebied kon ARK al meer dan 200.000 struiken en bomen planten met klimaatsubsidies van het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling, de provincie Limburg en de Nationale Postcode Loterij. ●